

**Ministerieel besluit tot
definitieve aanduiding van de ankerplaats Vallei van de Cicindria met
kasteeldorp Kerkom**

DE VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING,
DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING EN RUIMTELIJKE ORDENING,

Gelet op het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004 en 10 maart 2006;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 27 juli 2004 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van 15 oktober 2004, 23 december 2005, 19 mei 2006, 28 juni 2007 en 10 oktober 2007;

Gelet op het ministerieel besluit van 21 december 2006 tot voorlopige aanduiding van de ankerplaats Vallei van de Cicindria met kasteeldorp Kerkom;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 21 juni 2007;

BESLUIT:

Artikel 1. Vallei van de Cicindria met kasteeldorp Kerkom wordt definitief aangeduid als ankerplaats overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004 en 10 maart 2006.

Art. 2. § 1. Het algemeen belang dat de aanduiding verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

- 1° natuurwetenschappelijke waarde:
Het voorkomen van de specifieke topografische landschapskenmerken van een vallei in droog Haspengouw nl. de asymmetrische noord-zuid georiënteerde vallei van de Cicindria met eerder smalle valleibodem en met bronamfitheaters in de steile helling. Holle wegen verbinden de vallei met het plateau.
De aanwezigheid van oude en dus historisch stabiele hellingbossen, vroeger meestal domeinbossen (Bosberg en Keelberg) met hun kenmerkende onderbegroeiing bestaande uit zogenaamde oude bosplanten. Deze beschikken over een beperkte verspreiding in de ruimte en in de tijd en zijn daardoor zeer kwetsbaar voor habitatverandering;

2° historische waarde:

Het landgebruik is traditioneel en kenmerkend voor Droog-Haspengouw. Bewoning (dorpskernen, gehuchten, boerderijen, kastelen) in de beekvallei, omgeven door al dan niet omhaagde hoogstamboomgaarden, weiden, enkele bosjes en akkers op de hellingen, grootschalige akkerbouw op het plateau. Dergelijke topografische situaties zijn interessante locaties voor activiteiten uit alle periodes.

Tussen de gehuchten Bevingen en Straten bevindt zich een oost-west geïoriënteerd wegtracé, waarschijnlijk dat van de Romeinse heirbaan die in een rechte lijn te volgen is van Tienen tot Maastricht.

Het kerndorp Kerkom is een landbouwdorp met een gave kern van vierkanthoeven in baksteenbouw uit de tweede helft van de 19e eeuw, verzameld rondom de centrale, op een heuvel gelegen, kerk-site (zaalkerk met neoclassicistisch uitzicht) met ommuurd kerkhof, waarop zich oude grafkruisen bevinden. De pastorie in neorenaissancestijl bezit een historisch interessante, 19e-eeuwse ommuurde voor- en omhaagde achtertuin.

Het kasteel van Kerkom, ook wel Alstergoed of in de volksmond "Rood kasteel" genoemd, bevindt zich ten noorden van het dorp en sluit erbij aan in een haakse bocht van de Cicindria. Het huidige kasteel werd in 1889 in eclectische stijl gebouwd ten noordwesten van een ouder, classicistisch gebouw uit 1760. Daarvan bleef slechts één vleugel met hoektoren als dienstgebouw bewaard; als wagenhuis met knechtenkamers. Rond beide gebouwen, gescheiden door een terrastuin met twee paviljoenen, werd een ruim en riant landschapspark aangelegd, voorzien van een grote vijver met eilandje. Een hoofdtoegang met inrijpoort en oprijlaan leidde naar het kasteel, een secundaire toegang naar de erekoer van het oude hof. Het uitgestrekt park met licht glooiende grasvelden, weilanden, solitair, bomengordel en bomengroepen sluit ten noorden en ten oosten aan bij de bossen en struwelen op de rand van de Keelberg. Vanaf het kasteel lopen zichtassen langs de bossen naar het noordoosten in de richting van Aalst en naar het noordwesten in de richting van Straten. Ten westen wordt het park begrensd door de landerijen van een tweede kasteel, het zogenaamd Wit kasteel.

Het Wit kasteel met kasteelhoeve en aanhorigheden is een oud landgoed.

Oorspronkelijk opgetrokken in 17e-eeuwse Maasstijl, werden de gebouwen op het einde van de 18e eeuw omgebouwd in classicistische stijl. Alleen het westelijk hoevecomplex en de zuidoostelijke hoektoren behielden hun vroeger uitzicht. Kasteel en hoeve vormen nu een U-vormig complex, grotendeels in witgekalkte baksteenbouw. Het gekasseide ereplein, afgezoomd door een monumentaal toegangshek, is door een brede beukendreef met de Naamsesteenweg verbonden. Een tweede, korte en nu afgeschafte, oprit in kassei loopt door een laagstamboomgaard naar het poortgebouw in de zuidvleugel.

Ten zuidoosten van het kasteel ligt een landschappelijk park met een uitgestrekte waterpartij, duidelijk ontstaan uit een ouder grachtensysteem. Een boogbrug in erbarmelijke toestand overspant de zuidelijke arm van de vijver. De omgeving is landelijk, met akkers, boomgaarden en een meidoornhaag langs de straat.

De dorpsmolen, aanhorigheid van het kasteel, bevindt zich ten zuiden van de dorpskern op de Cicindria, ook wel de Molenbeek genoemd. Watermolen en hoeve vormen een U-vormig complex rondom een gekasseide binnenplaats, ten noorden afgesloten door een muur met aanleunende dienstgebouwen en een centraal hek. In de zijpuntgevel met het molenrad bevindt zich een jaarsteen gedateerd 1667.

De herberg De Veloclub is een alleenstaand dubbelhuis dat dateert uit de eerste helft van de 18e eeuw.

Langs de Cicindria, tussen Kerkom en Bevingen bevindt zich Straten, een zeer oud gehucht zonder eigenlijke kern, mogelijk ontstaan bij of uit een Romeinse site. De bebouwing is nu gereduceerd tot enkele hoeven, o.a. de

16e-eeuwse hoeve Engelbos en een hoeve gedateerd 1766 op de westelijke zijgevel van de woning. Zij vormen belangrijke elementen in een nog gave en landelijke omgeving met akkers, weiden, boomgaarden, hagen en holle wegen. Het perceleringspatroon is er historisch vrij stabiel;

3° esthetische waarde:

De vrij gave dorpskern van Kerkom, het kasteeldomein verbonden aan het Rood kasteel, het landgoed rond het Wit kasteel, de verspreide hoeven in het gehucht Straten zijn belangrijke elementen in de gave, landelijke omgeving van boomgaarden - al dan niet omgeven door hagen, weiden en open akkers, aaneengeregend door holle wegen.

De asymmetrische vallei van de Cicindria met zijn bronamfitheaters is een in esthetisch opzicht markante en gaaf bewaarde landschapsgradiënt door zijn vorm en contrast met het uitgestrekte leemplateau van Droog Haspengouw.

De verschillende zichtassen, worden bekroond door de aansluitende, beboste heuveltoppen. De Bosberg biedt uitzicht op het kasteeldomein en omgeving. Opmerkelijk is ook vanaf de straat het gevarieerde en imposante volumespel van het Wit kasteel tegen de beboomde achtergrond van landschap;

4° ruimtelijk-structurende waarde:

De Cicindriabeek is structuurbepalend voor het landschap. Deze ligt aan de basis van de asymmetrische vallei met zijn cultuurzonatie en bouwkundig erfgoed.

De beide kasteelparken zijn door hun grote oppervlakte eveneens landschapsstructurend;

§ 2. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden zijn de volgende:

1° het gehucht Straten:

a) de asymmetrische noord-zuid georiënteerde vallei van de Cicindria met eerder smalle valleibodem en met bronamfitheaters in de steile helling. Holle wegen verbinden de vallei met het plateau;

b) oude en dus historisch stabiele hellingbossen, vroeger meestal domeinbossen (Bosberg en Keelberg), met hun kenmerkende onderbegroeiing bestaande uit zogenaamde oude bosplanten. Deze beschikken over een beperkte verspreiding in de ruimte en in de tijd en zijn daardoor zeer kwetsbaar voor habitatverandering;

c) al dan niet omhaagde hoogstamboomgaarden, weiden, enkele bosjes en akkers op de hellingen, grootschalige akkerbouw op het plateau;

d) bewoning (dorpskernen, gehuchten, boerderijen, kastelen) in de beekvallei. Valleigebonden sites hebben waarschijnlijk een Frankische oorsprong;

e) Straten is een zeer oud gehucht zonder eigenlijke kern. De bebouwing is gereduceerd tot een viertal hoeven, waarvan de 16e-eeuwse hoeve Engelbos (beeldbepalend voor de omgeving) en een naastgelegen hoeve gedateerd 1766 op de westelijke zijgevel van de woning, vermeld worden in de inventaris van het bouwkundig erfgoed;

f) nog gave en landelijke omgeving met akkers, weiden, boomgaarden, hagen en holle wegen. Het perceleringspatroon is er historisch stabiel;

g) het oost-west georiënteerde tracé van de vermoedelijk Romeinse heirbaan Tienen-Maastricht doorheen Straten en bijgevolg de vermoedelijk Gallo-Romeinse oorsprong maken de site in archeologisch opzicht belangrijk;

2° het dorp Kerkom met twee kastelen en bijhorende parken:

a) het kerndorp Kerkom: een landbouwdorp met een gave kern van vierkante huizen verzameld rondom de centrale, op een heuvel gelegen, kerksite met ommuurd kerkhof, waarop zich oude grafkruisen bevinden.

De pastorie bezit een historisch interessante, 19e-eeuwse pastorie met ommuurde voor- en omhaagde achtertuin;

b) het kasteel van Kerkom bevindt zich ten noorden van het dorp en sluit erbij aan in een haakse bocht van de Cicindria. Het huidige kasteel werd einde 19e eeuw in eclectische stijl gebouwd ten noordwesten van een ouder, classicistisch gebouw uit 1760. Daarvan bleef slechts één vleugel met hoektoren als dienstgebouw bewaard;

c) rond beide gebouwen, gescheiden door een terrastuin met twee paviljoenen, werd een ruim en riant park in landschappelijke stijl aangelegd, naar een ontwerp van landschapsarchitect en botanist Alfred Wesmael uit 1883. Het park is voorzien van een grote vijver met eilandje. Een hoofdtoegang met inrijpoort en oprijlaan leidde naar het kasteel, een secundaire toegang naar de erekoer van het oude hof;

d) het uitgestrekt park met licht glooiende grasvelden, weilanden, solitair, bomengordel en bomengroepen sluit ten noorden en ten oosten aan bij de bossen en struwelen op de rand van de Keelberg;

e) vanaf het kasteel lopen zichtassen langs de bossen naar het noordoosten in de richting van Aalst en naar het noordwesten in de richting van Straten;

f) het Wit kasteel met kasteelhoeve en aanhorigheden werd oorspronkelijk opgetrokken in 17e-eeuwse Maasstijl. De gebouwen werden later omgebouwd in classicistische stijl. Kasteel en hoeve vormen nu een U vormig complex, grotendeels in witgekalkte baksteenbouw;

g) het gekasseide ereplein, afgezoomd door een monumentaal toegangshek, is door een brede beukendreef met de Naamsesteenweg verbonden. Een tweede, korte en nu afgeschafte, oprit in kassei loopt door een laagstamboomgaard naar het poortgebouw in de zuidvleugel. Ten zuidoosten van het kasteel ligt een landschappelijk park uit de tweede helft van de 19e eeuw met een uitgestrekte waterpartij, duidelijk ontstaan uit een ouder grachtensysteem. Een boogbrug in erbarmelijke toestand overspant de zuidelijke arm van de vijver. De omgeving is landelijk, met akkers, boomgaarden en een meidoornhaag langs de straat;

h) de sterk vervallen dorpsmolen bevindt zich ten zuiden van de dorpskern op de Cicindria, ook wel de Molenbeek genoemd. Watermolen en hoeve vormen een U-vormig complex rondom een gekasseide binnenplaats, ten noorden afgesloten door een muur met aanleunende dienstgebouwen en een centraal hek;

i) het overige bouwkundig erfgoed vermeld in de inventaris van het bouwkundig erfgoed: de herberg De Veloclub een alleenstaand dubbelhuis dat dateert uit de eerste helft van de 18e eeuw

Art. 3. De aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 wordt weergegeven op het plan als bijlage.

Brussel,

20 NOV. 2007

Viceminister-president van de Vlaamse Regering en
Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening,

Dirk VAN MECHELEN